

**СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ У ВИКЛАДАННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ
СТУДЕНТАМ АГРАРНОГО ВНЗ**

Постановка проблеми. Сьогодні – це час сучасних, прогресивних технологій. Це століття, в якому стрімко розвиваються міжнародні зв'язки, щодня відбуваються нові відкриття у різних галузях промисловості. Відбувається процес інтеграції України у загальноєвропейський і світовий простір, тісна співпраця з іншими країнами у науково-технічній, економічній, аграрній, освітній та інших сферах. Отже, у держави виникає потреба у компетентних, мобільних і конкурентоспроможних фахівцях. Ситуація на ринку праці диктує необхідність модернізації системи вищої освіти, а саме, посилення її професійної складової. При цьому особлива роль відводиться іноземним мовам (ІМ), володіння якими на сучасному етапі є невід'ємним атрибутом успішного фахівця. Конкурентоспроможність сучасного випускника аграрного ВНЗ визначається не тільки рівнем знань з фундаментальних дисциплін, але й поглибленим знанням іноземної мови.

Аналіз попередніх досліджень. Проблема соціально-психологічних аспектів у викладанні іноземної мови знайшла часткове висвітлення у роботах, присвячених формуванню мотивів навчальної діяльності (В. Балашов, М. Боришевський, Л. Божович, Д. Іщенко, С. Карпенчук, А. Леонт'єв, Б. Ломов, А. Маркова, О. Матеюк, М. Махмутов, М. Савчин, О. Сафін, Н. Тализіна, М.Якобсон та ін.); розвитку пізнавального інтересу (О. Волобуєва, М. Добринін, В.Іванов, Г. Щукіна); вихованню ціннісного ставлення до навчальних предметів (Г. Григорян, М. Дубровін, Я. Козік, П. Мільруд).

Слід зазначити, що основна увага дослідників спрямовувалася на вивчення мотиваційної сфери та закономірностей її формування у суб'єктів навчання шкільного віку. Тому ми розглянемо це питання з позиції вивчення іноземних мов у ВНЗ.

Мета статті. Незважаючи на існуючу потребу суспільства у фахівцях різного профілю, які добре володіють ІМ, а також зростаючу зацікавленість самих студентів в отриманні якісної підготовки з ІМ, залишається фактом те, що за роки навчання в аграрному ВНЗ значній кількості студентів не вдається сформуванню вміння й навички мовного спілкування. Визначити, які соціально-психологічні чинники сприятимуть викладанню іноземних мов у аграрному ВНЗ – і є метою нашого дослідження.

Виклад основного матеріалу. Система освіти у нашій країні зараз проходить стадію реформування – змінюються вимоги до результатів навчання, вдосконалюються програми навчання, залучається досвід зарубіжних вищих навчальних закладів, відбувається зближення вітчизняних та іноземних університетів у рамках Болонського процесу.

Усі вищезазначені процеси в освіті є реакцією на явища глобалізації у сфері економіки та ринку праці. Серед представників різних галузей промисловості існує серйозна стурбованість тим, що молоді фахівці – випускники аграрних ВНЗ не володіють не тільки достатнім рівнем соціальних компетенцій, необхідних для ефективного спілкування, але й умінням працювати у колективі, успішно вирішувати поставлені завдання. Очевидний розрив між наявними державними освітніми стандартами вищої професійної освіти аграрних спеціальностей з іноземної мови та соціальним замовленням. Саме тому, на наш погляд, в Україні набуває популярності корпоративне навчання іноземним мовам, до того ж його практикують, не тільки багатонаціональні корпорації, але і відносно невеликі компанії, що працюють із зарубіжними колегами. Спектр стратегій, що використовуються для подолання мовного бар'єру у професійному середовищі, досить широкий. Серед них можна виділити використання іноземної мови для вирішення мовних проблем за рахунок використання фахівців компанії зі знанням іноземної мови в якості перекладачів та фахівців з міжкультурного спілкування із зарубіжними партнерами, а також навчання персоналу з метою формування необхідних

умінь і навичок, заповнення прогалин у мовній підготовці після ВНЗ.

Вимоги до фахівців аграрних спеціальностей постійно зростають, їм приділяється багато уваги різними компетентними організаціями. Так, в останнє десятиліття під егідою ЮНЕСКО розроблені вимоги до інженера XXI століття. Вони сформульовані фахівцями авторитетних Міжнародних організацій FEANI (Європейської федерації національних інженерних асоціацій) і АВЕТ (Рада з акредитації інженерії та технології), а також національними професійно-громадським організаціями. Ознайомившись з вимогами, ми виділили в них нетехнічні аспекти, яких виявилось чимало.

Ось деякі з них, представлені в роботі Е. Попової, що свідчать про процес гуманізації аграрної освіти:

- стале, усвідомлене і позитивне ставлення до своєї професії, обраної сфери діяльності, прагнення до постійного особистісного і професійного вдосконалення і розвитку свого інтелектуального потенціалу;

- висока професійна компетентність, володіння всією сукупністю необхідних у трудовій діяльності фундаментальних і спеціальних знань та практичних навичок;

- творчий підхід до вирішення професійних завдань, уміння орієнтуватися в нестандартних умовах і нештатних ситуаціях, аналізувати виникаючі проблеми, самостійно розробляти та реалізовувати план необхідних дій;

- висока комунікативна готовність до роботи в професійній (виробничому, науково-технічному, інформаційному) та соціальному середовищі;

- цілісність світогляду фахівця як представника соціально-професійної групи інтелігенції [6, с. 60].

Аналізуючи перераховані вище вимоги, стає очевидним, що під час підготовки фахівців аграрних спеціальностей особливу увагу необхідно приділяти навчанню професійно орієнтованому спілкуванню.

У даний час вимоги до майбутніх фахівців у різних країнах практично не відрізняються. Представники промисловості, бізнесу та освіти в один голос заявляють, що професіонал на сучасному етапі – це не тільки вузький фахівець у своїй галузі, але ініціативна, така що вміє працювати в команді і готова до постійного розвитку особистість. Так, у доповіді представників Промислової Федерації Швеції говориться, що «промисловість потребує великої кількості добре освічених вчених та інженерів. Однак, кількість – це не найголовніше, набагато важливіше – наявні у фахівців компетенції, які необхідно розглядати з різних позицій. З одного боку, чудові наукові знання необхідні, але цього недостатньо. Без соціальних компетенцій і гідних здібностей не обійтись. Уміння співпрацювати, креативність, відповідальність – це ті вимоги, які є життєво важливими на сучасному етапі. Безперервний особистий розвиток також необхідний для професіоналів.

Серед вищезазначених соціальних компетенцій виділяються уміння співпрацювати, комунікативні вміння, високий рівень володіння мовою і культурою.

Необхідно відзначити, що процес опанування іноземних мов у штучних умовах має низку особливостей і труднощів. Справа в тому, що навчання студентів відбувається в умовах, коли особистість студента багато в чому вже сформувалася, опанувала рідну мову. Психологічний аспект цієї проблеми пов'язаний, насамперед, з особливостями студентів, у тому числі з різним ставленням до навчальної діяльності, яке обумовлюється тим, що навчання має для них різне особистісне значення [1, с. 41].

Існують соціально-психологічні фактори, що впливають на процес вивчення іноземних мов студентами аграрних ВНЗ. Одним з найважливіших факторів є те, що колективні види навчальної діяльності у вивченні ІМ займають значно більше часу, ніж у процесі викладання багатьох інших дисциплін. Спільна навчальна діяльність студентів проходить, як правило, у таких організаційних формах, що вирішальним чином визначають їх соціальне і професійне становлення.

Провідною формою спільної діяльності студентів у ВНЗ, як відомо, є навчання.

Найбільші зміни в особистості студентів відбуваються під впливом тих факторів та обставин, які виникають у переважаючих видах спільної діяльності. Таким чином, особистість студента, його здібності та орієнтованість на іншомовне спілкування формуються не ізольовано, а у взаємодії з особистостями, в зіткненні і, певною мірою, змаганні з іншими особистостями-членами навчального колективу, спільно з іншими учасниками навчального процесу.

До особливостей навчання ІМ слід віднести також і ту обставину, що оволодіння навичками усного мовлення вимагає присутності того або тих, кому адресоване повідомлення. Це стосується не тільки до діалогічного, але й монологічного мовлення.

Отже, слід підкреслити, що особливе значення у формуванні моделі поведінки студентів у процесі іншомовного спілкування, появі почуття впевненості у собі, умінні адекватно реагувати на реакцію аудиторії, вміло і впевнено коректувати своє висловлювання, користуючись «зворотним зв'язком», має колектив навчальної групи та рівні його розвитку. У такому разі доцільно розглядати навчальну групу як суб'єкт, який має певний вплив на особистості окремих студентів. Це тісно пов'язано з проблемою впливу колективу на особистість й особистості на колектив взагалі.

Важливою умовою розвитку навчальної групи як колективу є її склад. Той факт, з кого складається навчальна група, яка ступінь її однорідності, існує чи відсутня «ієрархія», хто є лідером, значною мірою визначає основні тенденції розвитку та функціонування групи як навчального колективу.

Необхідно розглянути фактори, що зумовлюють успіх реалізації іншомовного повідомлення, стосовно процесу вивчення ІМ. Це такі фактори, як: 1) цільова спрямованість повідомлення: завдання висловлювання має бути зрозумілим, конкретним і посилюючим; 2) ділова спрямованість повідомлення, що виражає ступінь групового контролю: повідомлення має бути зрозумілим і, в ідеалі, цікавим групі, а прийняття мети повідомлення всіма членами групи забезпечує позитивну реакцію автора висловлювання; 3) міжособистісна спрямованість повідомлення, що розкриває внутрішні емоційні стосунки у групі; 4) елемент самоорганізації, тобто здатність групи самостійно організувати спільну діяльність для досягнення загальногрупових завдань з реалізації іншомовного спілкування.

В академічних групах найбільш яскраво виражена орієнтація на внутрішньогрупову мету. Уміле використання викладачем цієї тенденції у навчанні іншомовної мовленнєвої діяльності може дати певний позитивний ефект. Найбільшу цінність у студентських групах мають взаємовідносини з однокласниками, тому було б доречно використовувати це у мовних навчальних ситуаціях. Це також слід враховувати під час підготовки та організації групових видів мовних вправ, тому далеко не завжди можливо досягти бажаної злагодженості у роботі студентів з мовним матеріалом. Викладач заздалегідь має бути готовий до того, що передбачуваний результат не буде досягнуто повністю, і має бути готовий прийняти часткову невдачу у виконанні поставленого завдання за свої недоопрацювання. Важливим чинником впливу колективу на особистість є наявність лідерства і, в якійсь мірі, «ієрархії» студентів. З іншого боку, сама особистість виступає фактором впливу на групу. У взаємодії ці фактори визначають у цілому готовність групи до сприйняття поставленої навчальної мовної завдання і зумовлюють успішність його виконання в повному обсязі і з максимальним навчальним ефектом.

Якщо врахувати, що виховання у ВНЗ в основному винесено за рамки навчального процесу, то роль позааудиторних заходів на ІМ – тематичних конференцій, олімпіад, «круглих столів» – не слід недооцінювати. Ці заходи дозволяють студентам розвивати вміння колективного спілкування в поєднанні з удосконаленням навичок іншомовного мовленнєвого етикету.

Як і у будь-якому іншому вигляді колективної діяльності, у навчанні ІМ в умовах групового контакту цілком можливе виникнення конфліктних ситуацій [2, с. 26]. Конфлікт може бути викликаний як зіткненням інтересів і амбіцій претендентів на

навчальне мовне лідерство, емоційною напруженістю в процесі навчання, так і незадоволеністю своїми власними результатами або передбачуваною необ'єктивністю викладача, або неадекватністю реакції студентів, партнерів по ситуативним вправам (рольовим і діловим іграм).

Для оптимізації процесу навчання і поліпшення психологічного клімату в групі у навчальній і позанавчальній ситуації викладач може: а) зазначити характер взаємин у групі і використовувати (можливо, навіть розвивати) позитивні тенденції; б) враховувати негативні аспекти взаємного впливу особистості та колективу; в) уникати небажаних складнощів у спілкуванні і запобігати можливим мовним конфліктам [4, с. 32].

Існує ще один важливий психологічний фактор, що впливає не тільки на процес викладання іноземної мови, але і на процес викладання інших дисциплін [5, с. 40]. Це студентський вік і його особливості. Цей вік умовно називають пізньою юністю або початком зрілості. Це вік розквіту фізичного та розумового розвитку людини [3, с. 22]. Усіх сучасних студентів за критерієм ставлення до освіти поділяють на три групи. Першу групу складають студенти, орієнтовані на освіту як на цінність і на професію у процесі навчання у виші. Другу групу складають студенти, орієнтовані на бізнес. Вони не виявляють інтересу до наукових пошуків і бачать в освіті інструмент та засіб для створення у майбутньому власної справи. Третю групу представляють студенти, для яких проблема професійного самовизначення ще не вирішена.

Висновки. Слід зазначити, що для успішного викладання ІМ в аграрному ВНЗ та підвищення мотивації студентів до вивчення ІМ сучасним викладачам необхідно враховувати всі вище названі соціально-психологічні чинники при виборі методів викладання ІМ.

Література:

1. Аритова О. Н. Влияние мотивации на структуру целеполагания / О. Н. Аритова // Вестник МГУ. Серия: Психология. – 1998. – № 4. – С. 40–52.
2. Забродин Ю. М. Мотивационно-смысловые связи в структуре направленности человека / Ю.М. Забродин, Б. А. Сосновский // Вопросы психологии. – 1989. – № 6. – С. 19–27.
3. Казначеева С. Н. Студентський вік і організація пізнавальної діяльності: дайджест / С. Н. Казначеева // Психологія навчання. 2007. № 5 – С.23-34.
4. Масленникова В. Ш. Формирование личностной композиции социально-ценностных отношений на основе содержания предметов гуманитарного цикла в ССУЗах / В. Ш. Масленникова // Воспитательный потенциал образовательного процесса и его реализация в средних специальных учебных заведениях : науч.-метод. сб. / под ред. А. Ф. Щепотина. – М. : ИПР СПО, 2003. – С. 25–38.
5. Сафроненко О.І. Програмно-методичне, технологічне і кадрове забезпечення якості системи багаторівневої мовної підготовки студентів немовних вузів / О.І. Сафроненко. – Ростов н / Д: Вид-во ТОВ «ЦВВР», 2006. - С. 43.
6. Попова, Е. Модернизация структуры и содержания инженерного образования // Высшее образование в России. – 2003. - №4.

Для успішного викладання іноземних мов в аграрному ВНЗ та підвищення мотивації студентів до вивчення ІМ сучасному викладачеві при виборі методів викладання ІМ необхідно враховувати низку соціально-психологічних чинників: психологічний клімат у колективі, вікові особливості, кореляцію з іншими дисциплінами.

Ключові слова: соціально-психологічні чинники, навчальна діяльність, іноземні мови, психологічний клімат.

Для успішного преподавания иностранных языков в аграрном вузе и повышения мотивации студентов к изучению ИЯ современному преподавателю при выборе методов преподавания ИЯ необходимо учитывать ряд социально-психологических факторов: психологический климат в коллективе, возрастные особенности, корреляцию с другими дисциплинами.

Ключевые слова: социально-психологические факторы, учебная деятельность, иностранные языки, психологический климат.

The successful teaching of foreign languages in higher agrarian schools and increase student motivation to learn foreign languages modern teacher in choosing teaching methods must consider a number of psychosocial

factors: psychological climate in the group, their age, correlation with other disciplines.

Keywords: *social and psychological factors, learning activities, foreign language, psychological climate.*